

# MILYEN EMBER VOLT APPONYI ALBERT?

IRTA: KUN ANDOR



Apponyit, az államférfit, a szónokot, a nemzetközi viták ünnepeit bajvivőjét ismeri a világ. Kétségbe ismeri azonban Apponyit, a magánembert. Gyakori eset, hogy kiváltságos tehetségű, népszerűségű emberek a magánéletben gyarlók, kicsinyesek, kellemetlenek és alaposan kortyintgatják a bort, holott maguk vizet prédikálnak. Annál megnyugtatóbb büszkeségünk nekünk, magyaroknak, hogy legnagyobb embereink — Kossuth Lajos, Deák Ferenc, Apponyi Albert — az életben is nemes, erkölcsös, kedves és jó emberek voltak. Apponyira egyik nagy tisztelője mondta, hogy elméje olyan volt, mint egy öreg bibliai bölcsé, szíve és kedélye pedig olyan tiszta, mint egy tízéves kislányé.

Apponyinál jobb, hívbóbb — sőt hiszékenyebb — embert elképzelni is alig lehetett. Imádta családját, minden idejét velük töltötte. Minden nap tanult, még aggságában is vett francia és angol órákat egy-egy külföldi vitája előtt, hogy beleélje magát az idegen nyelv szellemébe, ezért is beszélt

hat nyelven úgy, mintha mindegyik a saját anyanyelve lett volna. Rendkívül mértékletesen élt. Korán kelt, korán feküdt, szeszes italt nem ivott, nem is dohányzott és gyakran emlegette, hogy élete legizgalmasabb napjaiban is olyan nyugodtan aludt kilenc órát mindig, mint egy kis gyerek.

Életigényei alig voltak. Amikor kis, incifinci emberek két autót is tartottak, ő, az aggastyán még mindig gyalog és villanyoson járt. Atyjától nagy vagyont örökölt. Két birtokot: a békésmegyei *Gerendást* és a pozsonymegyei *Eberhardtot*. Vagyonának nagy részét azonban elvitte a politika. Sosem tagadott meg baráti kölcsönt és hívei váltóit szívesen aláírogatta. Ezek miatt ment el a gerendási birtok. Minden barátja választásához hozzájárult, csak a saját választásaira nem költött. A jászberényi kuruc magyarok 52 éven át újra és újra megválasztották hűségesen és neki akkor is csak 20 koronájába került a 90-es években a választás, amikor 200.000 koronát költöttek el ellene, hogy mindenáron kibuktassák. Gyakran mondta:

— Sohase vettem még zászlót, kortestollat sem választóimnak. Öt koronát szántam mindig kocsisoknak, öt koronát pincéreknek borralalól és tíz koronát bankett után a cigányoknak. Szégyeltem volna magamat, ha választóim pénzért, pörköltért,



Apponyi Albert gróf, a kilencvenes években. (Koller utóda, Szenes felv.)

tollért, zászlóért tartottak volna érdemesnek a képviselőségre.

Apponyi Albert gróf 24 éves korában már a főrendiház tagja volt. Az volt első szerepe a közéletben, hogy az akkori szokásnak megfelelően díszmagyarban, kardosan vitte át a főrendek üzenetét a képviselőházba. Olyan dörgő hangon és annyira színezve szavalta el a pár szavas hivatalos jelentést, hogy *Pulszky* Ferenc nevetve lépett hozzá:

— Gratulálok, édes uramöcsém, te szónok leszel. Egy valamid meg is van hozzá: a szép hangod. Kossuth Lajosnak is szép hangja volt.

Apponyinak azonban nemcsak a szép hangja volt meg hozzá, hanem éppen úgy, mint Kossuth Lajosnak: a *tehetsége* is.

Amikor először szólalt föl a nemzetközi békeegyesület ülésén Brüsszelben németül, franciául, angolul és olaszul, rendkívül megkapta azt a nagy nemzetközi társaságot, amelyben a világ legkiválóbb államférfiai vettek részt, ez a csodálatos nyelvtelenség és szónoki erő. A magyar küldöttség elnöke *Jókai Mór* volt, kemény politikai ellenfele Apponyinak. *Jókai* a magyar dicsőségtől könnyekig meghatva ölelte és csókolta meg mindenki szemeláttára Apponyit és így szólott hozzá:

— Ha engem túlzó tisztelőim a toll fejedelmének tartanak, akkor te a *szó fejedelme* vagy.

Legnagyobb sikereit Amerikában aratta. Két ízben nemzetközi kongresszusokon és a háború után, amikor az akkor már hetvenen felül öreg ember heteken át szinte nap-nap után tartott nagy közönség előtt angol nyelvű előadásokat. Olyan tökéletesen beszélt angolul és annyira az amerikaiak gondolkodása, eszejárása szerint, hogy tréfásan ráfogták: lehetetlen, hogy ne lenne született amerikai. Dugan amerikai egyetemi tanár egyik felkészítőjében ugyan csak tréfásan így invitálta:



Apponyi Albert gróf 1932-ben Rómában, leánya és Gömbös Gyula miniszterelnök társaságában. (Halmi felv.)



Apponyi Albert gróf ünneplése 85-ik születésnapján, 1932-ben.

— Költözzék át hozzánk Amerikába, mister Apponyi, mert *nem bír el* egy ilyen nagy embert egy olyan kicsi ország, mint Magyarország.

Apponyi minden levélre sajátkezűleg válaszolt és bárki jött hozzá, azt meghallgatta. Egy időben alig győzte a munkát, annyit kellett szaladgálnia, hogy egy szegény rokkant segílyt kapjon, egy szegény özvegy trafikot, egy ismeretlen diák bejuthasson az egyetemre, egy lakó ház-

bérére halasztást adjon a háziúr. És ő mindezt szeretettel, türelmesen, lelkiismeretesen végezte.

Maga beszélte el egyszer mosolyogva, hogy egy amerikai magyar, akinek szintén szívfeget tett, miután ezt megköszönte, megkérdezte tőle:

— Nem haragudna meg a kegyelmes úr, ha őszinte lennék?

— Csak nyugodtan, barátom. Én az őszinteségért sosem haragszom.

— Haláláig híve leszek a kegyelmes úrnak, csak azt nem szeretem, hogy miért olyan nagy habsburgista?

Apponyi elnevette magát és így felelt:

— Ne vitázzunk ezen. Lehet, hogy önnek

furcsa, ha emiatt gyűlölném másoknak a gyermekeit? Soha családomat el nem hagynám, ellenben természetesnek tartom, ha mások is így ragaszkodnak saját családjukhoz. Az én családom ügyeihez senkinek semmi köze, de nekem sincs közöm a mások családi ügyeihez. Ugyanígy vagyok a magam vallásával és mások vallásával is.

Apponyi nemcsak kiváló szónok volt, hanem nagyszerűen tudott rögtönözni is. Nem kellett volna neki beszédekre készülnie. Mégis *minden beszédre gondosan készült*. Tanult, olvasott és azután leírta egész beszédét. Pedig néha egy-egy többórás szónoklata egész kis füzetet tett ki. Szó szerint mondta mindig azt el, amit leírt. Nem kellett megtanulnia, mert ha leírta és kétszer elolvasta, pontosan el tudta mondani az első szótól az utolsóig. Gyakran kérdezték tőle, hogy ő, aki a legragyogóbban beszél készületlenül is, miért vesz ennyi fáradságot magának. Ilyenkor így felelt:

— A legnagyobb tiszteletlenségnek tartom, ha egyes képviselők a törvényhozás csarnokában, ahonnan az egész országhoz szólanak, készületlenül beszélnek. Ha az ember leírja és megtanulja beszédét, azt mondja el, amit akar, nem mond többet és nem mond kevesebbet, nem bocsátkozik ismétlésekbe, beszédjének sorrendje van. Vagyis a készületlen ember beszéde olyan, mint amikor az ember gondatlanul öltözködik, a leírt és megtanult beszéd pedig elegáns ruhát húz a mondanivalókra.



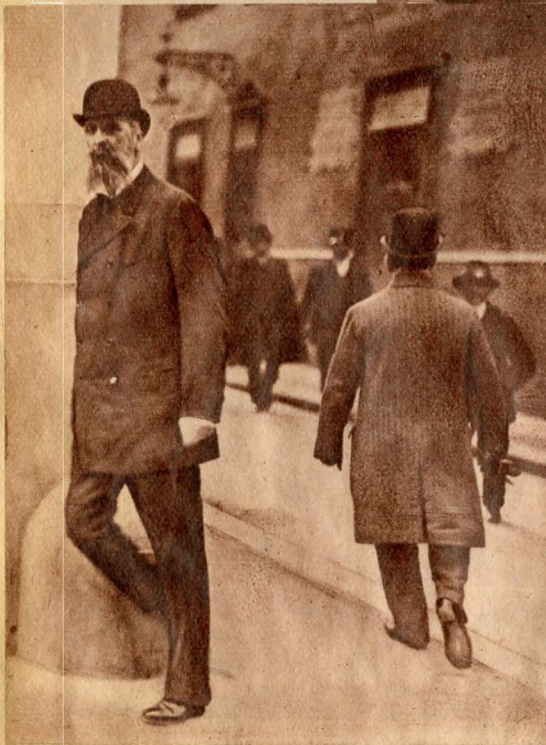
Apponyi Albert gróf családja körében.

van igaza, aki Habsburg-ellenes, lehet hogy nekem... Meggyőződésemben talán belejárt az is, hogy amikor én a Habsburgokat pártolom, akkor valójában *egy sorsüldözött özvegyasszony és egy árva gyermek pártfogója vagyok*. Remélem, ezt elfogadja mentésnek.

Apponyi ama nagyon ritka emberek egyike volt, aki *sohasem hazudott* — még véletlenségből vagy tréfából sem, aki *soha egy goromba szót ki nem ejtett a száján és amikor két jóbarátja kétértelmű viccet mondott el előtte, úgy megharagudott, hogy időbe került, amíg megbékült*. Ez a szinte gyerekes jósága és kislányos szemérmessége már szinte hihetetlen is volt.

Aligha volt nála buzgóbb katolikus. Nemcsak hitt, de megtartott minden ceremóniát is. Ugyana... or egyike volt a legfelvilágosodottabb elméknek és a legtürelmesebb minden más felekezettel szemben. Gyakran mondta:

— *A hitbuzgóság együtt jár a más vallásúakkal szemben való türelemmel*. Én imádom a saját családomat, nem lenne-e hát



Apponyi Albert gróf húsz évvel ezelőtt.



Apponyi Albert gróf és felesége Párizsban.



Apponyi Albert gróf mint a XXIII. országos katolikus nagygyűlés díszszónoka, 1932-ben, a Vigadóban.



Az aranymandátum átvétele... 1931-ben volt 50 esztendeje annak, hogy Apponyi Albertet először képviselővé választotta a jászberényi kerület. Apponyi Albert gróf könnyezve vette át az aranymandátumot.

## A nemzet gyásza

Apponyi Albert gróf halála az egész magyar nemzetet gyászba borította. Abban a pillanatban, amikor Genfből Budapestre érkezett a megdöbbentő hír, a fővárosban mindenütt kitűzték a gyászlobogókat. Igazi nagy ember, Magyarország büszkesége távozott az élők sorából, ez látszik minden arcon, ezt érzi minden magyar ember a szívében. A nagy nemzeti gyász emlékére Tolnai Világlapja 75.000 rézkarcszerű emléklapon örökítette meg Apponyi gróf nemes arcát. Címlapunkon látható arcképet készítettük el nagy méretben. Ezt a képtömeget díjtalanul osztottuk ki a budapesti és a vidéki városok kereskedői között és egyszerre minden kirakatban megjelent a gyászkeretes kép, az ismert arc, amit nem fog kitörölni emlékezetünkől az idő.

A nagy gyász a mi gyászunk is és a gyászkeretes képpel nagy fájdalomnak akartunk kifejezést adni.



Apponyi Albert gróf 1929-ben megérkezik Genfbe a Népszövetség ülésére.

Gróf Apponyi Albertné és lánya, Apponyi Julia grófnő egyik előkelő külföldi szálló folyosóján.

# RÉSZVÉTTÁVIRATOK ÖZÖNE

A „great old man“ halálával bekövetkezett nagy nemzeti gyászban a részvétláviratok özöne indult el a nagy halott özvegye, a kormányzó és a gyászba borult ország felé. Pár személy a részvétláviratok ezrei közül:



**A pápa nevében Pacelli bíbornok:**

A Szent Atya mélyen megrendülve Apponyi gróf halálának híreltől, az elhunyt lelkének örök üdvösségéért imádkozik és arra kéri Nagyméltóságodat, hogy részvétét és áldását az elhunyt családjával közölje.



**Horthy Miklós kormányzó:**

Mély fájdalommal töltött el az a megdöbbentő hír, hogy férje Önagyméltóságát a Mindenható páratlan kötelességérzettel teljesített ragyogó, fáradhatatlan munkódése közben elszlítottta. A megboldogult kivételes tehetsége és tudása, amelyet több mint két emberöltőn át önzetlen áldozatkészséggel és lelkes odaadással állított hazája szolgálatába, dicsőséget szerzett a magyar nemzetnek az egész világ előtt. Átérezve azt a pótolhatatlan veszteséget, amely távozásával mindannyiunkat ért, a mélyen sujtott magyar nemzet nevében is legbensőbb részvételmet fejezem ki.



**Gömbös Gyula miniszterelnök:**

A legmélyebb fájdalommal vette a magyar nemzet a lesújtó gyászhiót, hogy Apponyi Albert gróf, hazánk hű fia, Magyarország érdekeinek szolgálatában Genfben elhunyt. Az egész ország népe mélyeseg kegyelettel veszi körül a nagy magyar államférfi kihűlt tetemét.



**A hereegprímás:**

Legőszintébb részvételmet küldöm. Imádkozom az ő nagy lelkéért.



**Sir Eric Drummond, a Népszövetség főtitkára:**

Kérem, sziveskedjék a magyar kormányának gróf Apponyi Albertnek elhunyt alkalmából legmélyebb részvételmet tolmácsolni. Az elhunyt kiváló szellemi tulajdonságai, nemeslelkű személyisége és a Népszövetség iránti odaadása élni fog valamennyiünk emlékezetében.



**Zita özvegy királyné:**

Mély fájdalommal gyászolok Önnek, gyermekeivel és az egész magyar hazával. Szívem mélyéből imádkozom a nemes elhunytért, aki királyainak hűségese zászlósa, nekem pedig kitartó tanácsadó volt a számkivetésben.

A leghatalmasabb fegyver a mai nehéz viszonyok közt az a tudás, amelyet Tolnai Világlexikonából szerez meg.



**Wlassics Gyula báró, a felsőház elnöke:**

Mélyesen megrendített parlamentáris életünk büszkeségének, az egészen kivételes tehetségű nagy szónoknak, a legkiválóbb egyéni tulajdonságokkal rendelkező világhírű államférfiúnak, a magyar igazság lánglelkű apostolának elhunytáról érkezett hír. A mérhetetlen veszteség fölötti gyászban a felsőház is a maga legbensőbb együttérzését nyilvánítja.



**Hóman Bálint vallás- és közoktatásügyi miniszter:**

A legmélyebb megdöbbenéssel és fájdalommal értesültem Kegyelmes Asszonyom hön szeretett élettársának, Magyarországnak löbbizben volt dicsőemlékű nagy kultuszminiszterének haláláról. A vezetésem alatt álló vallás- és közoktatásügyi minisztérium és a fenhalóságom alá tartozó összes kulturális intézmények nevében legmélyebb részvételmet fejezem ki.



**Benes dr., eszehszlovák külügyminiszter:**

A genfi magyar küldöttség közvetítésével a magyar kormánynak és a magyar nemzetnek részvétét fejezte ki Apponyi Albert gróf elhunytja felett.



**Titulescu román külügyminiszter:**

Fájdalmasan meghatva értesültem Apponyi Albert gróf haláláról, aki a tökéletes hazafi és a fenkölt szellemű férfi megtestesítője volt szememben s akinek lovagiasága mindenkiél megbesülést és szeretetet váltott ki. Teljes szívemből osztozom a Magyarországot sujtó kegyetlen gyászban.



**Herriot, volt francia miniszterelnök:**

Fogadja kérem tiszteletteljes részvételmet a kiváló államférfi elhunyt alkalmából.



**Louis de Vienne, Franciaország budapesti követe:**

Kérem Nagyméltóságodat, fogadja őszinte részvételm és Apponyi Albert gróf fenkölt emléke iránt érzett mély hódolatom kifejezését.



**Dollfuss osztrák kaneellár:**

Apponyi Albert gróf őexcellenciája halálával pótolhatatlan veszteség érte a magyar nemzetet. Apponyi gróf az igaz hazaszeretet világitó példaképe volt. Kérem kegyelmességedet és a magyar kormányt, fogadják ebből az alkalomból mélyen átértett részvétlünk kifejezését. Ugy én, mint az osztrák szövetségi kormány őszintén gyászoljuk az európai államférfiak nesztorának és a retorika összehasonlíthatatlan mesterének halálát. Apponyi gróf rányomta kiemelkedő egyénisége bélyegét egész korára.



**Albrecht kir. hereeg:**

A mérhetetlen veszteség, amellyel a Mindenható Nagyméltóságodat és gyermekeit sujtotta, ama kérésre készlet, hogy bensőséges és mélyen érzett részvételm fogadni méltóztassék. Hazánk aranyszájú apostola áldásdús pályafutását azon a harctéren fejezte be, amelyen hatalmas tehetségével és páratlan kötelességtudásával szó szerint utolsó lehetéig küzdött és mindig győztes maradt.



**Hindenburg, német birodalmi elnök:**

Fájdalmas megdöbbenéssel értesültem rendkiül nagyrabecsült férje elhunytáról. Fogadja őszinte részvételm.



**Ottó királyi:**

Mélyen megrendülten állok a nagy magyar hazafi ravatalánál. Az egész magyar nemzetel együtt fájdalom annak halálát, aki egy félszázadon túl hazájának szentelte erejének javát.



**Mussolini, olasz miniszterelnök:**

Gróf Apponyi Albert elhunytja mélyeseg fájdalommal tölt el. Kérem, fogadja őszinte részvételm megindult kifejezését.



**Boris bolgár királyi:**

Mélyen lesujtott Apponyi Albert grófnak, a nagy magyar államférfiúnak elhunytáról szóló hír és sietek Főméltóságodnak és a magyar népnek legmélyebb együttérzésemel és legőszintébb részvételm kifejezni.



**Schulthess, svájci szövetségi elnök:**

Mélyen meghatva attól a hírtől, hogy Apponyi Albert gróf megalt, a svájci szövetségi állam nevében legmélyebb részvétlünk kifejezzük ki.



**Miklas, osztrák köztársasági elnök:**

A magyar nemzetet és vele együtt az európai kultúrvilágot Apponyi Albert gróf önagyméltóságának elhunytával ért mérhetetlen veszteség fájdalmas hatása alatt szükségét érzem, hogy főméltóságodat szívből jövő részvételmről biztosítsam.



**Svinhufvud, finn köztársasági elnök:**

Fogadja Főméltóságod legmélyebb részvételm kifejezését a magyar nemzetet kiváló és nemes fiának, Apponyi Albert grófnak elhalalozásával ért mély gyász alkalmából.



**Apponyi Albert gróf Horthy Miklós kormányzóval beszélget az 1931-ben megtartott Tisza István-émlékvaesorán**  
Balról jobbra: Bethlen István gróf, Berzeviczy Albert, Horthy Miklós kormányzó, Apponyi Albert gróf, József királyi herceg és Wlassics Gyula báró. (Schäffer felv.)



Apponyi Albert gróf, mint az ügyvédi kamara dísztagja. Az ügyvédi diplomát ünnepi közgyűlés keretében adták át. Apponyi Albert gróf mellett Papp József, a kamara elnöke.



Apponyi Albert gróf a képviselőház kapujában.



Apponyi Albert gróf mint az Országos Magyar Gazdasági Egyesület örökös tiszteletbeli elnöke. Mellette gróf Hadik János.

# genfben



Apponyi Albert gróf, a Népszövetség 1931-i genfi közgyűlésén (x). Ez a közgyűlés alelnökévé választotta a világhírű magyar politikust.



Apponyi Albert gróf az 1932-i genfi leszerelési konferencián.